

vseh dežela

Proletarci

zdržite se!

PROLETAREC

LIST ZA INTERES DEELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 2 (No. 2).

Chicago, Februar, 1907

Leto II. (Vol. II.)

POZOR!

Vse denarne in druge pošiljatve, spadajoče v delokrog "Proletarca", naj se blagovole v naprej pošiljati direktno na "Proletarec", 959 W. 21st Pl., Chicago, Ills.

Uredništvo in upravnništvo se nahaja sedaj tam.

Pozor torej!!!

Od blizo in daleč.

— "Freiheit" piše, da Hutchins Hapgood v knjigi "Autobiografija tatu" opisuje razne metode rokodelstva žepnih tatov.

"Navadno so trije dolgoprstneži na de'u. Dva se navidezno na cesti prepirata in mejtem ko radovedno ljudstvo poslušajo pazljivo prepir, pa tretji spraznjuje žep radovednežem."

Nekako podoben je sedaj le v podobni prepir med zvezno vlado in trustom za olje. Da se odvrne pozornost ljudstva od drugih važnih zadev, se prepirata pri sodišču kapitalistična država in pa trust za olje. Ljudstvo strmi in se čudi, da je še toliko pravice v ti deželi.

Kaj se bo zgodilo? Država bo najbrže tožbo zgubila ali bo pa trust zdrobila? Ne, tretji gospod Rockefeller bo pa g'edal, da bo že tekom prepira nekaj milijonov zopet "zaslužil".

Minoli mesec je zopet brzojav poročal važno vest v svet: "Državni poslanec Longworth in njegova soproga sta se danes peljala v avtomobilu, ki je zadel ob vzdigneno železniško pot washingtonske predmestne postaje Cheoy Chase. Udeleženci so se dobro pretresli a ostali so nepoškodovani. Stroj se je lahko pohabil. "Živij!" ker se nam ta važni dogodek ni zamolčal, da smo takoj zvedeli, da sta si Nikolaj Longworth in njegova "presvitla soproga", rojena Roosevelt pri avtomobilski nezgodi, kakeršnih se pripeti vsaki dan na stotine, pretresla malce zadnji del života. Mi se lahko štejemo srečnim, da živimo v dobi, v kateri se taki dogodki takoj brzojavnim potom naznanijo križem sveta.

Mi moramo res biti zadovoljni in odreči se svojim puntarskim mislim in načem, ker se nezgode delavcev zamolče, pri katerih je več družinskih očetov v korist bogatih pri-daničev zgubilo svoje življenje.

— Nadškof Ireland je zopet spomnil ameriške plutokrate na usluge, katere je katoliška cerkev rada izvršuje, ako je treba delavce obdržati v hlapčevski ponižnosti. Višji pastir je izjavil, da so socialisti in nezadovoljni strokovno organizirani delavci sovražniki današnje družbe. Cerkev pa nasprotuje tem prekucahom, torej je potrebno, da bogatinci — oceruhi in menjaveci globoko posežejo v svoje mošnjičke in podpirajo cerkev.

Mi izrekamo temu višjemu pastirju svojo zahvalo, ker je svoje mnenje tako odkrito povedal, ko se vendar duhovniki navadno sladkajo ljudstvu. Ako bi vsi duhovniki tako odkritosrčno govorili, kakor je govoril nadškof Ireland, potem bi se delavska masa kmalu prebudila iz duševnega spanja in bi zahtevala nebesa na tem svetu, ne pa na drugem.

— Zamorec Dan, January je izpovedal pod pršego, da ga je L. D. Carter prodal farmerju James Patricu v Rankin okraju, Miss., za 1000 dolarjev. Slednji ga je tudi pretepal, kar dokazujejo rane na glavi in životu.

Tako se je zgodilo v 20. stoletju v veliki ameriški republiki. — Sramota!!

— Še dandanes gleda marsikateri ameriški delavec nekako zaničljivo talijanskega delavca, ker ga smatra za delavca, ki je prišel v Ameriko, da bi delal za nižjo plačo, kakor jo zahtevajo delavske unije. Ali zadnji dogodki v Italiji pa dokazujejo, da bi se sedaj ameriški delavci lahko marsikaj naučili od talijanskih delavcev z ozirom na moderno delavsko gibanje.

Sedaj stavkajo delavci ladjedelnice Riva Trigosa v Genuj že dva meseca radi nevarnih strojev, katere goni prešani zrak. Družba je zagrozila, da bode uslužbila stavkokaze iz Nemčije, ker stavkokazev v Italiji dobiti ne more.

Ta grožnja podjetniške družbe pa spričuje očitno, da so talijanski delavci izborno organizirani in da se je pričela dromiti moč podjetnikov tudi v solnčnati Italiji.

— "Za vsakega je dosti kruha na svetu, če le hoče delati," tako marsikaterokrat modruje kak vsega sit postopač, kojemu so rojenice že ob njegovem rojstvu nasule zlata v zibe'j.

Na zgornjem Bavarskem je komisija minoli mesec preiskovala sta-

novanja. Pri tem komisijonelnem ogledu je komisija razkrila strašno sliko bede, da so besede civilizacija, humaniteta, kultura navadne fraze.

Stanovanje je ena soba, v kateri je živelo pet oseb. V kotu na slami je sedela mlada, sestradana ženska, ki je imela dojenčka v naročju. Sredi sobe sta pa sedela na golih tleh dva otročča v starosti od 2—4 let, ki sta lakote jokala. Kot pohištvo v sobi je pa bilo: star zaboj in podposteljni lonec.

— Dne 19. dec. 1906 je Nikolaj II. v družbi rabeljev in lakajev v bliščečih uniformah s slavnostnim žretjem in pijančevanjem obhajal svoj god. Šampanjec se je penil v čašah, mize so se pa šibile pod težo zlato posode in luksuzskih jedil. Ali vzije šampanjec, žganju in napitni eam je bila visoka gospoda pobita, ker jih je strah maščujoče bombe.

Mejtem ko so car, z zlatom obšiti rabelji in lakaji žrli in pijančevali, je bila podzemeljska Rusija na delu. Blizo Bialostoka so revolucionarji porušili železniški tir; pri Vilni so ustavili vlak s političnimi jetniki in jetnike osvobodili. V Lodzu so pa revolucionarji z bombo ranili policijskega načelnika, ne da bi se bilo posrečilo policiji ujeti napadalce.

Car in njegova družba so pijančevali, da bi samega sebe omamili in navdušili. Revolucionarji pa delajo neumorno in zavedno, dokler ne bodo uresničili svojih ciljev in načrtov. Le-ti bodo praznevali slavnost, kedar bodo izvojevali zmago, očistili Rusijo vseh bogatih postopačev, lenuhov in zajedalcev.

— Zion City, slavno kraljestvo znanega verskega humbugarja Dowie-ja bode prišlo najbrže na boben. Na shodu dne 19. dec. 1906 je izjavil John E. Hately, od gosposke postavljeni upravitelj mesta, da se bode moral ves imetek prodati.

"Mnogo upnikov," tako je govoril Hately, "je dandanes v največji bedi, ker so ves svoj imetek utaknili v kraljestvo. Drugi morajo zopet delati dolgove, ako se hočejo skromno preživeti in žalostna prihodnost jih pričakuje. Ker je zima pred durmi, je kriza še tem občutnejša in radi tega je treba, da se uklonimo postavam humanitete."

S tem je bila izrečena smrtna obsolba nad Dowiejem kraljestvom. Ali bi bilo mogoče morda Dowieju ohraniti svoje stvarstvo? Neumno

uprašanje!! Prav Dowie je s svojo potratno in autokratsko vlado povzročil polom v koloniji. Njegovi křimovci so mu leta slepo sledili, zapuili in darovali vse, kar je zaželel. Sedaj delajo pokoro, kakeršno so zaslužili. Taka osoda — vseh bedakov na svetu!

List, ki zasluži, da se ga nazivlje "commercial edition", so gotovo "Coloradoške novice", ki jih izdaja nek Piš v Pueblo, Colorado. I. štev. II. letnika ima sledečo kapaciteto v nalogi časnikarskega poklica: I. stran: 34 palcev berila, novice: 78 palcev pa oglasov; II. str.: "novice iz stare demovine in druga" 17½ palcev; 116½ palcev oglasov; III. str.: "V temni noči", povest izven "uredništva" 28 palcev; 112 palcev oglasov; IV. stran ima zgoraj v sredini 16 palcev čtiva, 124 palcev pa oglasov. — Skupaj berila 79½ palcev; 306½ palcev pa oglasov. Je še kdo kje, ki bo trdil, da amer. Slovenci nimajo "modernih" časnikov? — — —

KNJIŽEVNOST.

"Naši Zapiski" imajo v novemberski številki I. I. sledečo zanimivo vsebino: Dva politična programa (dalje); — O spolnih boleznih (konec); — Zanemarjena in pokvarjena mladina; — Poglavlje o našem gledišču (konec prih.). Pregled: D.: Gospodarstvo. — Politika. — Razno. Književnost: Dr. France Oblak, Dr. Karol Lavrič in njegova doba (s liko); — *Ferdo Plemič*, Tilho in drugovi. Zbirka humoresk in novel. Pri Schwentnerju v Ljubljani 1906. Cena broš. 2 K. eleg. vezano 3 K.

A. Aškerca epske pesnitve: *Junaki*. O obeh delih prihodnjič.

Sledi pesem "Moj Bog" od *Jurja Jagra*.

Decemberska številka pa vsebuje: Dva politična programa (konec); — Dr. Ivan Merhar: Poglavlje o našem gledišču (konec). — Pregled: D.: Gospodarstvo. — Politika. — Socijalizem. — Razno.

Književnost: *Junaki*. Epske pesnitve. Napisal A. Aškerca. Poročilo Fr. Kobala. Sledi: Gledališka kritika v "Slov. Narodu", Poroča Fr. Kobal.

"Naše zapiske" priporočamo vsem, ki se zanimajo za znanstvene socialne razprave, kar najtoplje!

NAUČNI SOCIJALIZAM.

St. Z. Ivanič.

Eksploatacija (izrabljivanje) u društvu, pritisak jačih nad slabijima uvijek je izazivao reakciju potonjih. U ljudskom je društvu od onda, od kad je počelo zadobivati širih potreba, počela eksploatacija jačih i reakcija slabijih.

Sila pak i pravo izrabljivanja davao je položaj ekonomski. U svakoj borbi čovjeka s čovjekom, naroda s narodom, rase s rasom krajnji je uzrok u ekonomskom položaju onih, koji se bore. Nejednakost u ekonomskim odnosima, težnja izrabljivača, da što jače izrabljuju, otpor i borba izrabljivanih protiv ubitačne eksploatacije — to je crvena nit povjesti cjelokupnog društvenog života.

Mi to danas lako opažamo ne samo u borbi radnika protiv kapitalista, već i u borbi naroda protiv naroda. Lako je to danas stoga, što su ekonomski odnosi toliko razvijeni, da je njihovu stvarnost nemoguće prikriti bilo čim. Tendencija kapitala za neprestanim porastom, njegova požuda za zviškom vrijednosti, čine danas pukom frazom i lažljivom šimerom svake ideološko opravdanje buržoaskih novinara, bilo to prigodom diplomatskih, bilo vojničkih ratova. Sve veća potreba novih tržišta za kapital neke industrijski razvijene zemlje, pretvara u puste igračke razne fraze o nacionalnom dostojanstvu, narodnoj slobodi, oslobodjenju iz ropstva itd.

Današnji to događaji u Evropi, — da ne idemo dalje, — tako jasno dokazuju, da za naše gledište možemo reći, da je isto tako neoborivo, kao što su neoboriva matematička pravila ili fizički zakoni, koji se opitom dokazuju. Rusko-japanski rat izazvan je primjerice s jedne strane željom Rusije, da eksploatira Koreju i istočnu Aziju, a s druge strane potrebom Japana, da ove zemlje učini svojim tržištima, da bi ih mogao eksploatirati japanski kapital.

U kretanju društva postoje isto tako zakoni, kao što postoje točni, egzaktni zakoni u kretanju materije. Razlika je jedino u prirodi tih kretanja, te u načinu dokazivanja njihovog opstanka, koji opet proizlazi iz njihove prirode. Dok fizičke zakone dokazujemo opitima, eksperimentima, koje možemo ponoviti svaki put, kad hoćemo, dotle društvene zakone dokazujemo opitima, eksperimentima, koje ne možemo po volji ponavljati, jer su ti eksperimenti događaji u historijskom procesu društva, koji su nam pristupačni samo time, što su se jednom već dogodili.

Znanstveni socijalizam otkrio nam je zakone društvenog kretanja. On je nauku o društvu stavio na znanstvenu osnovu, pošto je onim, čime se i u drugim naukama dokazuje — opitom — ustanovio, dokazao i objasnio postanak i tendencije društvenog razvoja. Zasluga je naučnog socijalizma, da se na društvo prestalo gledati kao na nešto, što je nastalo "po milosti božjoj", ili kao na nešto, u čemu ljudska volja igra najodlučniju ulogu. Naučni je socijalizam izveo iz verbalizma ispitivanje društvene historije ustaviši protiv njegove ideologije "Naša

teorija ne otkriva u sebi subjektivne pretpostavke ovima ili onima osobinama ili u ovoj ili onoj sumi ljudskih interesa, koji su oprečni drugim interesima, već ona samo objektivno ispituje koordinaciju i potčinjenost svih interesa u razvoju svakoga društva. Ona to može učiniti blagodareći genetičkom procesu, čija se bitnost sastoji u tome, da od uvjeta prelazi na svijetovano, od elemenata stvaranja već stvorenome.

Tumačenje društvenih događaja prije socijalizma bilo je raznoliko, ali ni jedno od njih nije bilo naučno u smislu pozitivnih znanosti, premda se svako u to ruho oblačilo. Nijedan pravac historijsko-društvenih istraživanja nije mogao objasniti složenosti društvenoga mehanizma i potencijalnu energiju njegovih pokreta.

Tek je znanstveni socijalizam našao put društveno-historijskih istraživanja, tek s naučnim socijalizmom uspjelo je točno objasniti događaje povjesnoga kretanja, tek s njime se upoznala društvena dinamika. Teorija znanstvenog socijalizma ne pokazuje poput utopijskog socijalizma na nepravdu društvene, te na temelju pravice da traži nove društvene oblike, ona nije izdvajala ljudske pobude i radnje i ocjenjivala ih kao dobre ili loše, već je pokazivala na neminovnost, na neizbježnost fakata, na nužnost; ona je iznijela determinizam društvenopovjesnih događaja.

Descendencizam prirodni nauka — to je socijalizam za društvene nauke. Mi ne usvajamo time ono, što tvrdi i, zv. biološki socijalizam, već samo velimo, da je descendencija (postupnost) u razvoju oblika zajednička i znanstvenom socijalizmu i biologiji. Prema današnjem poznavanju i shvaćanju društvenih i prirodnih zakona ne smijemo identifikovati (po-stovjetiti) te dvije vrste zakona, premda može biti vjerovatnom hipoteza, da i u prirodnom i u društvenim događajima vladaju isti zakoni. No mi ove pretpostavke ne smijemo s toga usvojiti, što bi nas to odvelo u jalovu metafiziku.

Socijalizam nije nešto, što bi moglo i ranije doći. On se u našim glavama mogao pojaviti tek onda, kad su ekonomski oblici bili takovi, da su se njegove ideje mogle stvoriti. Čitav niz filozofskih sistema postajao je prije socijalizma, a među njima je bila glavna diskusija, da li je ideja ili materija uzrok svega. Kao što je neusavršena puška pripaljivača bila potreban stupanj u razvoju do današnje usavršene ostraguše, tako su i materijalističke špekulacije Leibniza, Kanta, Fichtea, Hegela bile neizbježni putevi do jedva postignute fizičke spoznaje, da je i ideja, i pojam, i logika, i mišljenje samo rezultat materijalne pojave, a ne njena premisa, pretpostavka. Debata između idealizma i materijalizma, između nominalista i spiritualista s jedne i realista i sensualista s druge strane, o tome, da li je ideju prouzrokovao svijet ili svijet ideju, koje je od obojih uzrok, a koje posljedica, ova debata sačinjava sadržaj filozofije.

Da se dospjelo do ove visine, nužna je bila filozofija i dijalektika Hegela. Historijska filozofija He-

gela završila je ekonomskim materijalizmom Marksa i Engelsa. L. Feuerbach je dao svoju analizu religije, a Marksova baza na historijskom shvaćanju društvenog razvika daje svijetlost, koja rasvjetljava i najdublje ponore dotle nepristupačnih dubina.

Historija ljudskih društava nije ništa drugo, već borba klasa, borba između različitih interesa. Povjesni su događaji složeni. Njihova složenost odgovara stupnju razvoja ekonomskih činjenica, proizvodnih i konzumnih sila, mašina za rad i uopće stupnju razvoja tehnike. Ekonomska struktura društva, t. j. oblici proizvodnje neophodnih životnih namirnica, određuje izravno djelatnost ljudi, koji su združeni u procesu proizvodnje, opredjeljuje promjene te djelatnosti u procesu povjesti, t. j. stvara oblike prava, morala i državnih uređaba, koje tom stanju odgovaraju. Ekonomskom organizacijom društva određuje se u krajnjoj instanci način mišljenja u umjetnosti, religiji i drugim raznim područjima znanja.

Promjene ekonomske strukture društva javljaju se intuitivno u težnjama i strastima pojedinih ličnosti, realiziraju se u propadanju izvjesnih političkih organizacija i dobivaju istiniti i stvarni izraz u odnosima, koji uču među raznim društvenim klasama. Ti odnosi, zajedno s promjenama sveza, što su ranije postojale između proizvodnih sila i odnosa proizvodnje, mijenjaju i položaj osoba, što sudjeluju u procesu produkcije. Konačno se sveza među proizvodnim silama i među položajima osoba, što sudjeluju u procesu proizvodnje, mijenja zajedno s razvojem orudja produkcije u širokom smislu te riječi. Progres tehnike javlja se kao preteča, a u isto vrijeme i kao neophodni uslov svih ostalih procesa društvenog života. Razvoj nam društva postaje razumljivim uslijed rastavljanja složenih društvenih događaja na jednostavnije njihove elemente i uslijed veze, koja postoji između organizacije savremene i prijašnje. Povjest postaje za nas povješću društva, t. j. historija razvoja ljudske kooperacije počevši od primitivne horde, pa sve do savremene ekonomske organizacije, u kojoj nalazimo takove oprečne elemente, kao što su nagomilani rad (kapital) i živa radna snaga (proletariat).

Pojav neke ideje uvjetuje moć društvenog razvoja. Društvena ideologija, odražena na religiji, umjetnosti, moralu, znanosti, pogledima na društvene i političke odnose, odgovara dotičnom načinu proizvodnje, odnosno stupnju, na kojem se nalazi razvoj ekonomskih odnosa. Ni u moralu, ni u religiji, ni u umjetnosti ne postoji neka starna kategorija. Prema ekonomskim odnosima društvenih klasa, što su zainteresovane u borbi, stvarnoj oprečnim ekonomskim interesima, formiraju se i pogledi i ti ideološki odnosi. Mijenja li se ekonomska baza, na kojoj su se izvjesni pogledi formirali, tada se i oni mijenjaju i ponovno se formiraju. Oni doduše nisu potpuno neodvisni od svojih predšasnika. Slikovito bi to kazali: oni se nalaze u starim odnosima, kao što se nalazi živi zametak u oplodnjem jajetu

materinje vrsti. Čim se dogodi ekonomski društveni preokret, odmah počinju pretežati i novi pogledi. Nije isključena mogućnost, da i nedovršeni tehnički i ekonomski razvoj izazove refleks u glavama, ali se masa počinje prilagodjivati tim novim pogledima tek onda, kad novi oblik uhvati duboki korijen.

"Temeljni stavak socijalističke indukcije glasi: N ikakvi idealni principi, nikakove božanske objave, nikakovo nacionalno oduševljenje, nikakovo maštanje, niti ideja o božanskom, pravednom i slobodnom ne pokreće svijetom, već to čini samo materijalni interes."

Prema materijalnom interesu društvenih klasa ravnat će se i njihova borba. A da li će se ta borba javiti i u kakovom obliku, to odlučuje ekonomski razvoj društva. Proletariat se nije mogao javiti u antično doba, a tako isto ni socijalizam. Kad su nađošli uvjeti, ekonomski uvjeti njegovog postanka s današnjim ekonomskim odnosima, nađošla je i borba socijalizma.

Borba, što ju u današnjem društvu vodi proletarijat protiv kapitala, uvjetovana je duboko u temeljima današnjeg načina proizvodnje i u njenoj vezi s razdiobom proizvoda.

Današnji znanstveni socijalizam svjestan je svih razloga i uvjeta, koji prouzrokuju tu borbu, a njegova naučna razlaganja samo olakšavaju i omogućuju, da se taktika proletarijata može što bolje formirati. Stari utopistički socijalizam, kao što je već napomenuto, bio je u borbi rušenja današnje društvene forme rukovodjen osjećajem, čuvstvom o nepravdnoj razdiobi dobara, dok naučni socijalizam teži tom rušenju na temelju svijesti o historijskom kretanju. Znanstveni socijalizam izučivši povjest socijalne dinamike i ekonomske odnose našega društva, argumentira neminovnost, neizbježnost propasti buržoaskog društva i gvozdenu nužnost dolaska društva socijalističkog.

Mašinski način produkcije izravno je izazvao stvaranje proletarijata i buržoazije. A nejednaki ekonomski odnosi, izazvani razdiobom društvenih proizvoda, uvjetovali su borbu ovih dviju klasa.

Kritika ovih odnosa neizbježno vodi k socijalizmu. Ta je kritika uvjetovala pojav prvo utopijskog, a za njim i znanstvenog socijalizma. "Svi oblici djelomične, jednostrane kritike (utopijskog socijalizma) svršile su se konačno suvremenim socijalizmom. To već nije subjektivna kritika, primjenjena na stvari, već je to otkriće samokritike stvari. Prava kritika društva jeste samo društvo. Pošto počiva na antitezama i kontrastima, stvara društvo samostalno i u samome sebi svoje protuslovlje, nad kojim konačno održava pobjedu prelazeći u novu fazu bitnosti. S oslobodjenjem od suvremenih antiteza, javlja se klasa proizvođača, bez obzira, da li je to poznato ili ne samim proizvođačima. Ako je njihova bijeda postala neophodnim uvjetom bivstva savremenog društva, onda je u njoj sadržan temelj i neizbježnost klasnog razvoja proletarijata. U tome prelazu od subjektivne kritike misli, koja si utvara, da ima moć popravljanja naravni tečaj stvari, — u tome prelazu k poimanju samokritike, što

ju vrši njegovom procesu — u tome se prelazu i sastoji djalektika, koju su Marks i Engels kao materijalisti uzajmili iz idealizma Hegelova.”

Samokritikom današnjih društvenih odnošaja došlo se do zaključaka znanstvenog socijalizma o propasti današnjeg društva, u kojem je proizvodnja komunistička, ali razdioba proizvoda odgovara odnošajima sitne proizvodnje, pod čijim je gospodstvom plod ličnog rada privatna svojina.

“Naučni temelji socijalizma proizlaze iz ove tri posljedice kapitalističkog razvoja: Prije svega: u sve jačoj anarkiji kapitalističkog gospodarstva (Wirtschaft), koja anarkija čini neizbježnom posljedicom propast ovakovog gospodarstva. Drugo: u sve jačem pretvaranju procesa proizvodnje u društveni proces (Vergesellschaftung), što stvara pozitivne temelje umjetnog socijalnog u redjenja. I treće: u sve jačoj sili i svijesti proletarijata, koji stvara aktivnog faktora predstojećeg preobražaja.”

Propast današnjeg društva uvjetovana je već danas u njeđrima njegovim. Kao što je morala propasti sitna proizvodnja pod udarcima tvorničke produkcije, tako isto mora i današnje kapitalističko društvo propasti. Dok se na ime razdioba proizvoda producentima ostala ista, kao i u feudalnom društvu. Pri sve jačem razvoju ovog društvenog oblika, pri sve jačem razvoju kapitala, postaje sve nemogućnijim sam opstanak ovakove razdiobe proizvoda.

Društvo, koje se temelji na takovim kontrastima, mora tražiti pomoći u umjetnom održavanju. Današnjem društvu nestaje pozitivnih temelja njegovog opstanka, pak na mjesto njih uvodi umjetna pomagala. No uporedo s tim napreduje i svijest o potrebi uništenja današnjeg društvenog uređenja kod onih, koji u današnjem društvu ništa ne posjeduju, do li svoje radne snage.

Nasuprot proletarijatu izlazi buržoazija kao branitelj današnjeg društvenog oblika. Nekad je isto tako pred propašću feudalnog društva izlazila crkva protiv prirodnih nauka i njihoveg branitelja buržoazije.

Socijalističko društveno gledište s Marksovom nacionalnom ekonomijom čisto je proletarska nauka. No ne u tom smislu, da znanost može biti svojina ove ili one klase, već zato, što je njenu točnost kadar pojmiti jedino proletarijat, jer su zaključci njezini protivni interesima buržoazije.

U svoje se vrijeme feudalizam i crkva istakose kao najoštriji protivnik jačanju i napredovanju prirodnih nauka nazrijevajući herezu, koju je trebalo uništiti svim srestvima. Kršćanska religija, koja propovijeda ljubav prema bližnjemu, vodila je zatočnike znanosti na lomače, pošto su njenim interesima bili oprečni argumenti i otkrića nauke. Prirodna je nauka argumentima i svojim tumačenjem naravnih događaja izlagala apsurdnost religijskih dogmi i religijskog tumačenja. Nauka je kršćanstvo izložila na sramotište. Po principu samoodržanja i borbe za opstanak morala se boriti i religija, pak je u toj borbi zabo-

ravljala i na kršćansko milosrdje i na kršćanski dogmatički moral.

Buržoaziji je bilo u interesu, da promiče pr rodne nauke. Istraživanja prirodnih znanosti dopuštala su upoznavanje prirodnih snaga, a time se poboljšavala tehnika, uslijed čega su životne potrebe postajale sve jeftinije, vrijednost radne snage sve manja, a stupanj izrabljivanja, dakle relativna masa viška vrijednosti sve veća.

Danas se buržoazija nalazi u istom položaju, kao nekad feudalno društvo, sa svojim predstavnikom crkvom. Marksova nacionalna ekonomija izlazi s pozitivnim argumentima o propasti današnjeg društva. Buržoazija ne smije da zagleda u društvene odnose, jer iz njih samo čita smrtnu osudu. No proletarijat nema interesa, da skriva istinu o današnjem društvu. On izlazi sa svojom socijalističkom kritikom današnjeg društva, pak je prema tome i u stanju, da objektivno iznese tečaj i proces društvenih pojava. Proletarijat stupa pod zastavu socijalizma, ne da otima nešto, što nije njegovo, već da potpomogne prirodni proces stvari, da izvede sa što manje boli ono, što nastupiti mora. Socijalizam je danas nauka proletarijata, ali on će biti i spas čovječanstva.

STRASNOFF.

Cijela masa javnost, kako politička, tak i nepolitička stoji pod dojmom edne tajanstvene afere, jedna varalica uzima na sebe ime i naslov carskog i kraljevskog dvorskog savjetnika i vijećnika u ministarstvu izvanjskih poslova, brzojavlja nadbiskupu, da dolazi u “povjerljivoj” misiji u Zagreb. Na kolodvoru ga dočekiva nadbiskupska kočija, odsjeda kao gost nadbiskupa u nadbiskupskom dvoru, posjećuje kanonike, bana i — kud će suza, već na oko — dra Francka; puna tri dana prodaje masnu djakovačku biskupsku stolicu, vodi s dr. Frankom povjerljive i tajne konferencije, a nakon toga nabravši se tisuća kruna odlazi iz Zagreba, te se izgubi na peštanskom kolodvoru, dok ga konačno ne ulovi peštanska policija i dans sjedi u zagrebačkom istražnom zatvoru.

Ovo je u kratko prikazan događaj, koji je počasnio u kut zanimanje o saborskim raspravama, koji je jednim udarcem osvojio pažnju svog, — ne samo damaćeg — političkog svijeta, koji je jednim udarcem pokazao svu onu gnjusobu i trulež, koja se zacarila u njeđrima danas vladajućeg društva.

Biskupska stolica u Djakovu već je dulje vremena upražnjena. Ona donosi s sobom veoma masne dohotke nasljednicima apoštolskim na zemlji, bogate slavonske šume, polja, livade, oranice, unosni crkveni porezi stavljaju se na neograničeno raspolaganje jednom jedinom čovjeku, koji uz to uživa imunitet pred zemaljskim oblastima, kao zastupnik božji na zemlji. Sasma je naravno, da je među crnoricima nastala prava strka, ko će se dočepati prije unosnog djakovačkog biskupskog sedla, ko će prije postati u Slavoniji vrhovni propovjednik nauke onoga, koji je svoje vjernike naučavao, da će prije deva proći

kroz gleno uho, nego li bogataš u kraljevstvo nebesko; da onaj, koji ima dvije odjeće, treba da dađe jednu onome, koji je nema; onoga, koji je propovjedajuću svoju nauku obilazio sela i gradove bos i gologlav, živući od siromašne milostinje još siromašnijih potlačenijih ribara i ostalih proletaraca palestinskih.

U ovoj borbi nasljenici Kristovi na zemlji ne stide se ni jednog nemoralnog srestva kao demonejacije, ulagivanja, leumjerja, podvala, spleta i podmićivanja. — Znao je to dobro varalica Strasnoff i on se uvukao u tor Gospodinov, da polere plodove ovakovog života. I doista vidimo, kako se razni kanonci, prebendari i drugi “nadahnuti duhom svetim” utrkuju, ko će koga pred varalcom bolje ocrniti, oklevetati i podmetnuti nogu, a samog “visokog gospodina” podmititi debelim hiljadarkama kruna. Gospoda su se utrkiavala, ko će prije kupiti unosnu djakovačku biskupiju, ko će se prije dočepati unosnih zemaljskih blaga djakovačke biskupije.

PRIPISLANO.

Mojim pažanima.

Viteci, kako radništvo raznih narodnosti, k. p. Njemei, Francuzi, Talijani, Amerikanci te razni majih nar da, agitira, organ zina i razvija ideju socijalizma, samo naš slovenski radnik još nije sa očiju odignuto koprenu stoljetne tame, do progleda svjetlo.

Naš slovenski radnik ne zna, od kakve je koristi organizacija i socijalizam. Mnogi od njih će reći: taja i onako tog neću doživeti dog zav'ala socijalizam.

Na to nesmiemo mi misliti, već imati raču, kao da će sutra da zavlada, jer ako ne doživimo mi, doživiti će naš potomci. Naš ote' sadili su voćke, a nisu znali, hoće li kula ozivati plod njihov — sadili dakle za svoj rad za svoju djecu.

Tako moramo i mi raditi, i mi moramo raditi za dobro naše, i po naše potomke, mi moramo družujuć se boriti protiv bezdušnom dušmanu kapitalu i božaziji, koji nam sjedi na vratu, te pod čijim jarmom čamim više stoljeća.

Dakle na noge, borimo se za slobodu, izbacimo sa sebe taj kapitalistički jaram, i izbacimo stoljetnog robstva.

Organizujmo se i slagajmo se u socialističke klubove, držimo se poslovice: “Svoga mi rastu male stvari a nesloga sve p'kvari”, jer samo slogom ćemo doći do našeg žudjenog cilja.

Nemojmo bit ko neki Fabijančić brijač, Benwood, W. Va., koji je naše sudrugove od Glencoe napao, kad smo bili preko božični praznika tam na plesu. E kukavce nevidi dalje od nosa, nemože svojom pametom doseći, zašto se mi borimo, već uvijek priča patriotizam, te braneći popove i druge izjelce p'vice radničke lrv.

Pitam gosp. J. Fabijančića, od koga on živi — ako ne od radnika, da Ti nije pustila ona malo prostora u saloni Dalmatian Croatian Inc. Co., gdje bi bio sada. E kukavce, organiziraj se, nemoj biti više skab kao što si sada, pa ćeš uvideti, što je organizacija a što uvijek s tvo-

jima popovima dodješ napred, zašti nisi osto tamo u Pagu u Dalmaciji, gdje ima mnogo popova, pak od njih živio, a ne si došo ovdje u Ameriku, da živiš od kukavnog radnička, i da pod noge bacaš njegovu organizaciju.

A znaš, što su popovi? Popovi su radničke izjelce hijene u spodobu čovjeka, dosta si puta čuo pripovjedat od pripovjedaonice, e ljudi — pomozite erkvu i naše debele trbuhe — kako koji maže, koji 50 n., koji 20, koji 10, a koji novaca nema, neka donese drva ili zelja, ali nismo nikad čule od pripovjedaonice, pomozimo našeg bližnjeg, koji je ti oskudici te njegovu obitelj emire od gladi, kako toga ima dost u našim krajevima, toga nismo čuli a još manje smo čuli od popa jaču pameti, već daj pa daj! Što još, svaka podružnica, svako društvo ima svoga tajnika, blagajnika i računovodja, samo crkva nema toga, imo jest samo pop, on je tajnik, on je blagajnik i računovodja, njegova ga kuharica kontrolira.

Dokle od koje su koristi nama popovi, od nikakve već na štetu. Uzmimo na primjer Buksu, Benziću, M. Fabijančić i više, koji su svoje sinove poslali u gimnaziju, da uče za popa, mladići učili i uspjevali dobro, kako nam je poznato svim pažanom, no ali nakon 6. ili 7. god., kad je njihov otac izpraznio kesu te sasma osiromašio, profesori uvigali, da ovi su svim dobro uspjevaju sače bolje neg sinovi bogataša, obtužiše ih za nekakvu malenkost, te utjeraše iz gimnazije; jer su bili sinovi siromaka radnika, samo da siromak ostane uvijek siromak, a bogat mora da bude bogat i pometan, pa makar bio mator magarac, a siromak mudriji, pametniji, mora uvijek, da je ntrag. Dokle dole sa popovima, dole sa kapitalom, “abasso Pipo Burgeti klerikalac”.

Dokle udružujmo se!

Nemojmo bit bit kao mnogi, koji su mi kazali, mi ćemo s vami bit, kad bude zavladao socijalizam, tada vas netrebamo, jer kad bude sve svršeno, onda će popovi, kapitalisti i cjele buržoazija s nama bit.

Da živi radnička stvar, da živi socijalizam!

N. J. Sabalič,
Glencoe, O.

Iz stranke.

V izvrševalni odbor “Jugosl. soc. zveze v Ameriki” za leto 1907 so bil izvoljeni sledeći sodrug:

Frank Podlizec, Chicogo, predsednikom; Ig. Zlemberger, Glencoe, O., podpredsednikom; Anton Preseren, Chicogo, blagajnikom; John Petrič, Chicogo, koresp. taj.; I. Šugar, Glencoe, O., podtaj.; Frank Janežič, Chicogo, zapisničarjem; M. Šinek, Chicogo, podzapis.

V uredniški odsek za glasilo sta voljena Fr. Petrič in Martin Hans, oba v Chicogu.

V upravniški odsek pa Dom. Petrič in John Bartel, oba v Chicogu.

Nadzorniki so pa izvoljeni: Jos. Ječmenjak, Ig. Straub in Joe More, vsi v Chicogu.

Vse v “Zvezu”, kakor tudi vse druge, t. i. naročnina, dopisi i t. d., naj se naslavlja direktno na “Proletarca”, 959 W. 21st Pl., Chicogo.

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

959 W. 21st Place, Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

KARDINAL GIBBONS PA DE- LO IN KAPITAL.*)

Značilno je, da se zadnji čas po
raznih časopisih in revijah opaža
neko posebno zanimanje "o razmer-
ju med delom in kapitalom".

Opaziti je, da o tem problemu
študirajo razne stanovske struje,
posebno se čutijo poklicane k tem
študijam Reverendi raznih veroiz-
povedanj; kar gotovo ni jemati v
zlo; saj baš ti "duševni oskrbniki"
bi morali najbolj poznati snov, ki
daje odsev etičnim naziranjem.

Nekateri Reverendi se drže teh
študij še precej objektivno in izva-
jajo, v kolikor njim dopušča njih
partikularni nazor o sedajni družbi
— precej oziralne sklepe. Toda ti
Reverendi so največ babilisti ali
pa kongregalne sekte.

Vse drugače pa je s katoliškimi
Rever. Od najzadnjega lemenatarja
pa do največje glave — kardinala
so si v tem vprašanju edini; edini
namreč v sumaričnem pobujanju
socialistiškega modroslovja, kar da-
je kat. kliki najsmotnejši pečat...
Da si si kat. avtoriteta dobro ve,
da je soc. nauk opravičen, tega ven-
dar neče priznati pa meče zofistične
kaline v čistočo se vodo.

Od kod to prihaja, je umevno.

Kaj mar cerkvi, kakšne so po-
sledice v vojski med delom in kapi-
talom; njej se ni treba boriti za do-
hodek, dekler je ljudstvo verno in
samo prinese denarja. Da, to verno
ljudstvo *samo* prinese na altar
drobiž; čemu torej boja? Taksi "bi"
morali biti, ali "naj" bi bili tudi
kapitalisti, pa naj "bi" dali *sami*
delavcem, kar jim gre. Koliko gre
delavcem in koliko gre kapitalistu, te-
ga seveda ne povedo; oni hočejo
le, da bo sloga v senci vere — med
delom in kapitalom. Kapitalisti pa
navadno niso *verni* ljudje in tako
je "bi" že iz tega razloga neplo-
den in "harmonija" "v senci vere"
nemogoča.

Pa tudi v drugem slučaju je ta
senca brezmočna; kajti gospodar-
sko uprašanje je samostojno, —
matematičen pojem; neodvisno od
etičnega naziranja, dokler se to re-
šuje kot tako. Človeška volja nima
v gospodarskem uprašnju nobene

*) "The Portion of Labor". By
James, Cardinal Gibbons. — Sun-
day Record Herald Magazine, Jan.,
1907.

prednosti, če ni tacihi pogojev, da
ublažujejo stanje med prvimi —
gospodarskim, in drugim — eti-
čnim naziranjem.

Brez gospodarske podlage in
razmer niti velje, ki bi odgovarjala
etiki. To se je že neštetokrat pove-
dalo, v zvezi temu pa še vedno trdijo
kat. popi, da je potreba, da je kapi-
tal in delo nerazdružljivo in da
da čez oba pride potem Bog...

Brez gospodarske podlage ni
pliv pri delavcih in kapitalistih —
z Bogom v sredi — je kardinal
Gibbons. On hoče po vsaki ceni o-
ženiti delavce s kapitalisti. Ampak
danes se jih mnogo poroči v cerkvi,
pa gredo vendar na razen, če jim
to življenje ne ugaja. Od kod neki
to? Premalo vere? Slab rokus po-
cus?! — Eh, kaj še; — slabe gosp.
razmere? — dobre seveda! Ali ni
kat. vera tako močna, da bi delala
razmere, — dobre seveda? Ali ni
javno mnenje, da bi bil v tem slu-
čaju že zdavnaj cel svet v kat. cer-
kvi? Ja, človeka prijemlje, kar sen-
timentalnost, ki se pa izpremeni po
par sekundah v nekaj prezirljiv
srd.

Ozrimo se na predmet, k pogla-
vju *Gibbons*ovega članka, "Sunday
Record Herald Magazine".

Kardinal piše:

"Only an enemy of social order
would try to sow discord between
the capitalist and laborer..." (Samo
sovražnik splošnega reda je
vstanu cepiti: "kapitalistično" in
"delavsko"...))

"Each day there grows a more
universal tendency toward organi-
zation in every department of trade
and business..." (Splošna misel
za organiziranje v vseh oddelkih
stroke in trgovine postaja vsak dan
večja...)

"... A contest between employe
and employed is as unreasonable
and hurtful to the social body, as
a war between the head and hands
would be to the physical body..."
(Tekomvanje med delodajalcem
in delojemalcem je nespametno, ker
provzroča trpljenje socialni družbi;
pomeni vojsko med glavo in roko
na telesu." — Citirajmo še en sta-
vek, poslednji:

"... Render to Caesar the things
that are Caesar's and to God the
things that are God's..." ("Daj
cesarju kar je cesarjevega, in Bo-
gu kar je božjega...")

Zadnji citat pove vse, kdor ga
hoče razumeti prav; da si je tako
nedolčen, kakor *razmerje* med de-
lom in kapitalom, po *Gibbons*ovih
nazorih, ki jih priporoča v članku.

Gibbons je hotel v tem članku
prekleti že itak znani "klassen-
hatz", kterega je že T. Roosevelt
posadil na pranger. Tako se pravi
ravnati "nepriustransko"; to naj se
imenuje "nadstrankarstvo".

To "nadstrankarsko" "delo" naj
se izvrši negativno od lojalne gospo-
de napram obema strankama tako,
da ne boti nobena oškodovani; poziti-
vna volja obeh (?) naj bi bila pa
posledica, da se "sporazumejo".
Kako naj se sporazumejo, to seve-
da zopet ne ve ne *Gibbons*, niti T.
Roosevelt.

Gibbons pravi dalje, da je sedaj
universalna tendenca združenje
vseh strok in trgovine.

Va bene! kdo pa ima trgovino, —
majoriteta ali minoriteta? Kdo vla-

da trg, kdo regulira export in im-
port? Majoriteta? — narod? Kaj
še; nekaj trustjanov je, ki vodijo
to "universalno tendenco"... Kdo
pa *faktično* provzroča to, da je mo-
goče unim izvajati to "tendenco",
— kdo producira, majoriteta ali mi-
noriteta? — Večna dela manjšini
in v mezdnem oziru nastaja dife-
renca med prvimi in drugim. To
razmerje se pa s puhlimi verskim
frazami ne spravi s sveta! Te dife-
rence se zrealijo v javnem življe-
nju, ki kažejo vidno razliko med
delodajalci in delojemalci. Razred-
ni boj torej ni nobena umejna iz-
najdba, ampak odsev gospodarske
mizerije. Provocija je pri minorite-
ti; vzroki so od tam. Kaj pomaga,
če je delavstvo organizirano, če je
pa ta "universalna tendenca" absor-
birana od gospodarske moči mi-
noritete? Cela "tendenca" v tem šta-
diju pomeni prazen žakelj.

Tekomvanje med delodajalcem
in delojemalcem, pravi *Gibbons*, je
nespametno.

Gibbons hodi zopet po temi.

Zakaj nam kardinal ne pove, kdo
provocira tekomvanje? Se mar bo-
ji zameriti kapitalistom! "Kakor če
se bojujeji glava pa roka, tako trpi
ce'o truplo, — pravi *Gibbons*.

Tako en. Mi seveda mislimo dru-
gače, namreč; ker ni gnjila le gla-
va in roka tega telesa — sedanje
človeške družbe, naj vzame hudič
to telo, pa si ustvarimo drugo...

Zadnji citat pa pove, da je avtor
kat. apostol.

"Bogu, kar je božjega, cesarju,
kar je cesarjevega," — pravi kar-
dinal.

Kakor je že star ta rek, se zapazi
v njem vendar veliko protislovje v
kat. bogoslovju. Kako prideta ce-
sar pa Bog do deljenja, si je mačee
težko tolmačiti. Ali ni vse božje?
— Ne; po nauku kat. cerkve je vse
božje; kaj je torej cesarjevega? —
Toda čemu tacihi uprašanj? *Gibbons*-
sa razumem v tem citatu takole:
dajte trustu, kar je trustovega, Bo-
gu — cerkvi pa, kar je cerkvene-
ga... Da, kat. popovstvo ima ve-
liko zeganjih besedij, ki služijo v
"posredovanje" med delom in kapi-
talom, in vse so ukrojene za cerkve-
ni kapital.

Kdor ne razume, — plača.

Drskar.

DROBTINICE IZ VELIKE FRANCOSKE REVO- LUCIJE.

Sestavil J. Z—k.

Naskok na bastiljo.

Dvorna kamarila je skušala z ob-
ljubami potolažiti razburjeno hlap-
čstva sito ljudstvo. Kar je kama-
rila danes dovolila ljudstvu, drugi
dan mu je zopet vzela. Taka de-
janja so pa francoski narod razburila
do skrajnosti, ker so revolucionarci
umeli pokazati v pravi luči prave
namene vseh reakcionarcev, ki so
se senčili v milosti kralja Ljudevita
XVI. in njegove soproge, Marije
Antoniete. Posebno slednja je bila
izvrstna intrigantka, ki je vedno ta-
ko spretno vplivala na kralja, da je
preklical navadno svobodne odred-
be v prid narodu, katere je morda
pred tedni ali meseci izdal.

V ljudstvu je vrelo, kipel. Bilo

je treba le malega sunka, da revo-
lucija dvigne svojo krvavo glavo
in prične krvavo žetev med aristo-
krati, aristokraciami in drugimi
ljudskimi oderuhi.

In ta sumek je dal policijski mi-
nister s svojo odredbo, v kateri je
prepovedal vse javne in tajne sho-
de. Prepovedal je stati na javnih
ulicah in trgih, ob enem pa zanka,
zal; da se morajo vršiti vse javne
veselice pod strogim policijskim
nadzorstvom.

Taki nasilni odredbi se je mora-
lo ljudstvo upreti, ako ni hotelo iz-
gubiti še druge že pridobljene pra-
vice in se tako ponižati na nivo po-
slušnega sužnja.

Iskra ustaje je zažarila, ljudstvo
se je pričelo zbirati pred policijskim
poslopjem, kjer je zahtevalo, da po-
licijski minister preklicae odredbo,
ki je odstranila zborovalno svobo-
do.

Ali g. pl. Sartines se je rogal
ljudskim grožnjam.

Nakrat je nastopil Marat, najpo-
pularnejši človek v Parizu.

"Čemu kričite," je dejal Marat.
"Policijski minister je hlapec kra-
lja in izvrši to, kar mu kralj za-
ukaže. Pomagajte si sami. Pokaži-
te, da ste svobodni možje, ne pa
hlapci."

"Ne, počemo biti hlapci," je za-
grmelo iz tisočer'h grl.

"Osvobodimo naše brate, ki umi-
rajo v bastilji, ker so bili tako po-
gumni, da so povedali svoje mne-
nje odprto," je znova pričel Ma-
rat.

Sedaj je nastal grozen hrup in
vrišč. Blžnji možje so dvignili Ma-
rata kviško, drugi so pa kričali:
"V bastiljo! V bastiljo!" Ta klic se
je širil od ust do ust in ljudstvo se
je pričelo počasi pomikati proti ba-
stilji, kjer so koprnele žrtve abso-
lutizma.

Nakrat je nekdo zaklical: "Oro-
žja nam je treba." Takoj se je zo-
pet nekdo drugi oglasil: "V hiši za
invalidi je 25 tisoč pušk."

Temu klicu, ki se je razširil kot
blisk med ljudstvom, je sledilo bur-
no pritrjevanje.

"Po puške gremo, po puške, po
orožje," je kričalo ljudstvo v svoji
jezi.

Trenotek, da se ljudstvo otrese
hlapčevskih spon, se je blizal blisko-
vito. Od vseh strani je prihajal na-
rod, narod, ki je bil tlačjen, teptan
in zaničevan in se družil v grozno,
strašno armado, kateri se ne more
pibče ustaviti.

Ko so invalidi zagledali grozno,
velikansko in neoboroženo ljudsko
vojsko, tedaj je zginit njih pogum,
kakor sneg, kedar ga obsije toplo
pomladansko solnce. Invalidi so
prostovoljno odprli vrata, ker bi
bila blaznost, ako bi se uprli raz-
kačenemu narodu, kateremu se ni
mogla upreti nobena sila v Parizu.
Ljudstvo je vdrelo v orožarne in se
oborožilo z raznovrstnim orožjem.
Vsakdo je vzela, kar mu je prišlo v
roke. Nekateri so bili oboroženi s
puškami, drugi s sulcami, a drugi
z meči, sekirami ali pa nožmi. In
tako oborožena ljudska vojska se
je sedaj drvila proti bastilji.

Ali tudi v bastilji niso držali kri-
žem rok. Zapovednik bastilje pl.
Launay je zaukazal obrniti topove
proti ljudstvu.

Ali Marat in Robespierre sta pri-

govarjala ljudstvu, naj miruje, naj nikar takoj ne naskoči bastilje, ker bo morda mogoče zasesti jo brez krvolitja. Ponudila sta se ljudstvu, da grest sama v bastiljo in da bodeta poskusila pregovoriti zapovednika bastilje, da prostovoljna izroči bastiljo ljudstvu.

Ljudstvo je to ponudbo sprejelo. Sedaj sta se približala stražarju, in Robespere mu je zaklical:

"Hočeva govoriti s zapovednikom, da rešimo vse mirnim potom."

Ponudba se je takoj sporočila zapovedniku, ki je izjavil, da hoče sprejeti ljudska odposlanca.

"Česar hočeta?" ju je osorno vprašal pl. Launay, zapovednik bastilje.

"Odstranite topove!" je zagrmel Marat.

"Obžalujem," je odgovoril Launay, kot ponižni hlapec kralja in zanašajoč se na topove, "topovi so vsled zapovedi kralja tukaj."

"Kralj ne bo kmalu več zapovedoval," ga je sarkastično prekinil Robespere.

rekel — šes 23456 890ŠU 345 6444

Posegel je še Marat v besedo, a pomagalo ni nič. Launay je kot pokorni sluga Ljudevita XVI. bil gluh za vsako pametno besedo.

Ker sta odposlanca uvidela, da je vsaka nadaljna beseda odveč in ker je ljudstvo pred bastiljo pričelo postajati nemirno, sta odšla.

Ko sta odposlanca odhajala, sta videla, da gorijo užigalice na suli-
cah topničarjev.

Marat je obstal in se obrnil proti topničarjem

"Prijetelji! Prišla sva k vašemu zapovedniku, da bi zabranila krvolitje. Ali on noče odnehati, streljati hoče na ljudstvo, na vaše brate!"

"V imenu kralja se poberite od tod," je ošabno zarohnel zapovednik.

"V imenu kralja naju podite iz bastilje gospod," je pikro odgovoril Robespere, ali vrnila se bočeva v imenu ljudstva, ki je mogočnejše kot kralj."

Še enkrat se je obrnil Marat proti zapovedniku in ga skušal, pregovoriti, da bi zabranil krvolitje. Vse zaman. Zapovednik je ostal trdovraten.

Ko je ljudstvo zagledalo svoja voditelja, je pričelo veselja vriskati.

Sedaj se je prikazal pl. Launay na utrdbi bastilje. Ljudstvo ga je sprejelo z besnim krikom.

Nakrat je počil prvi strel, prvi strel pričenjajoče se valike francoske revolucije, ki je provzročila strah in trepet med vsemi takratnimi reakcionarnimi evropskimi elementi in častnik ob strani zapovednika se je zgrudil na tla. Sedaj je zagrmelo iz stotero pušk p roti bastilji. Nastala je tišina, kakor pred bližajočo nevihto.

Ali sedaj je zagrmelo tudi iz topov, revolucija je kričela svoj krvavi ples. Na topove je pa ljudstvo odgovorilo s puškami.

Robespere je vzel nekemu tesarju sekuro in tekel proti prvemu mostu, kjer je presekal verige.

Na njega se je vsula toča krogelj, a zadela ga ni nobena.

"Žvel Robespere," je pričelo ljudstvo in drlo za njim preko prvega mostu. Na prvem dvoru so jih sprejeli s topovi. Prvi so padali ka-

kor žito ob nevihti, a za njim so prihajale vedno nove ljudske čete, ne zmeneč za kroglje iz pušk in topov.

Boj na življenje in smrt je divjal z vso silo in grozo, vendar pa ljudstvo ni moglo do drugega mostu, ker so smrtonosne kroglje pretile vsakemu s smrtjo, ki bi se bil bližal mostu.

Sedaj je Marat zaklical: "Prinesite slame in seno!"

Takoj so ga ubogali. Ko je bilo zadosti sena in slame, so porinili vozove na prvo dvorišče. Zapovednik je vzkazal streljati s kartečami. Pomagalo ni nič. Kroglje obtičale v slami in senu.

V varstvu teh vozov je prišlo kakih sto strelcev pod obok mostu, kjer so bili na varnem pred krogeljami. Zažgali so slamo in seno. Plamen je objel most in verige so odnehale, most je pa zdrknil na tla. Vhod v bastiljo je bil prost.

Sedaj je pl. Launay prosil, da se mu dovoli častna kapitulacija, naj se odpošlje sela h kralju in se mu razobloži obupni položaj posadke v bastilji.

Ljudstvo je sprejelo ponudbo, da bi se tako ustavilo nadaljno krvobitje.

V bastilji je nastala sedaj tihota. Ljudstvo je pričelo že godrnjati, ker ni verjelo, da je zapovednik res mislil na kapitulacijo.

V tem trenutku je pa nekdo pomolil list na meču iz bastilje.

Santerre, neki pivovarniški delavec se je ponudil, da gre po list. Položil so preko jarka dolgo desko, ki je bil poln vode. Komaj je Santerre naredil polovico pota, je iz utrdbe zagrmelo kakih deset pušk in Santerre je omahnil v jarek.

"Izdajstvo, izdajstvo!" je kričalo ljudstvo in udrla je v bastiljo, ne zmeneč se za topove in groznje zapovednika, ki je zagrozil, da bo pogljal bastiljo v zrak, ako ljudstvo udere v bastiljo.

To nesramno izdajstvo je v narodu vzbilo zadnje človeške čute, in narod je drl v bastiljo, kakor hudournik, ki naraste ob nevihti, pred seboj vse vničujoč.

Boj je bil kratek in ljut. Narod ni prizanesel nobenemu branitelju bastilje, radi izdajskega napada na Santerra.

Tako je končal prvi boj francoskega naroda v veliki revoluciji.

Zmaga naroda je bila slavna, dasi je narod takoj v prvi bitki z absolutizmom položil stotero žrtev na žrtvenik svobode.

(Dalje pride.)

O KARLU MARKSU IN NJEGOVIH DELIH.*)

Pavel Mihalek v "Naših zapiskih".

Dne 14. marca 1903. leta je bil grob Karla Marksa dvajset let star. Pred dvajsetimi leti je legel v grob največji genij zadnje polovice devetnajstega stoletja. Komaj vsako polstoletje rodi moža, kakor so

*) Pometisnili smo to velezanimivo razpravo Pavel Mihaleka, da amer. slov. delavci dobe prave pojme o Marksu in njegovih delih. Zadnji čas se po amer. slov. časnikih neusmiljeno mrevari Marksovo delo, ker ga nerazumejo. — Op. ured. "P."

bili Napoleon, Goethe, Marks, Zola, Tolstoj... Dvajset let — kratka doba v življenju vsemirja in človeške dnažbe, a vendar kolika izprememba med tedaj in danes, kolik napredek!

Marks je utemeljitelj novodobnega socializma in velik mojster v vedi narodnega gospodarstva, kateri je vtisnil pečat svoje krepke osebnosti. Marksizem — po njem nazvani socialistički nauk — ima danes veliko in sijajno zgodovino, zgodovino, katera preveva dve stoletji. Socializem je bil že pred Marksom. — Gospodarstvo nove dobe je razvijalo skrajni individualizem, stara organizacija družbe je odrevenela, minula in postala nepotrebna, a nova se ni ustvarila. Svoboda posameznika (individualizem) — to je bilo najvišje in nedotakljivo načelo kapitalistiške družbe, katero je ustvarilo novo meščanstvo in napredek. Ta svoboda posameznika pa je prešla tudi na premoženje, kapitalistiške družbe, katero je ustvarilo novo meščanstvo in napredek. Ta svoboda posameznika pa je prešla tudi na premoženje, kapital, ki je izvajal utemvno, da je moč svobodna. Delavec, rojen v dobi, ki vse proizvaja s stroji, lahko sklepa popolno svobodno svoje delavske pogodbe. Pa tudi podjetnik ima to svobodo. Razloček med obema je k ta, da je revščina delavcu to svobodo jemala in ga napravljala za meznega roba, med tem ko je kapitalist s pomočjo svojega premoženja izrabljal to čbno svobodo zase. Svoboda ljudi je prešla na kapital in človek je služil kapitalu, strojem, denarju.

Vse to so novi mezdni robje čutili že davno — takoj ob nove svobode prepovedu. V državnih osnovnih zakonih so jim bile v celoti pripoznane ravno take pravice, kakor podjetnikom. Vkljub temu so trpeli pomanjkanje in država jim je bila mačeha. Proletariat je takoj ob porodu čutil to zapostavljenje. Prčel se je združevati. Zakaj, to mu ni bilo jasno. Vedel je le, da posameznik ne doseže ničesar, da pa vsi skupaj niso več prašek, s katerim se igra veter po beli cesti.

Tako se je pričel boj proti liberalnemu individualizmu, ki je bil obenem boj človeka proti kapitalu za premoč. To je bil socializem in njegovi pripadniki socialisti.

Ali s tem, da so delavci, proizvajalci vseh dober, ki niso imeli ničesar svojega, videli, kako jih družba prezira, peha v bedo in temo, s tem, da so izpredvideli tudi potrebo krepke združitve, se niso poznali svoje naloge. Vsi so hoteli družbo preustrojiti, preurediti in obstoječi družabni red odstraniti. Tako so postali revoluciji. Pot socializma je bila s tem nekako medlo očrtana: revolucija.

Obubožani francoski grof St. Simon je bil prvi, ki se je pojavil in hotel predugačiti družbo. Uvidel je, da kapitalistiška družba, sloneča na neomejenem individualizmu, ne more biti stalna in njegovo novo krščanstvo je ogrevalo proletariat. Videl je, kako uče državne cerkve drugače, kakor pa delajo, in je izvajal iz tega, da mora socializem očistiti krščanstvo. Za njim so prišli utopisti Tomaž Morovega žanra.

Pojem o socializmu je bil še ved-

no meglen in nejasen; imel ni bistvenih tal, temveč vse je bilo sanjavo. V utopiji pa je bil socializem vedno pretinan komunizem. Njegov cilj je bila družba, v kateri vsi ljudje delajo za enega in eden za vse. Nastalo je vse polno načrtov, kako naj se preosnuje človeška družba. Vstal je Fourier, Cabet in cela vrsta drugih, ki so pripovedovali o potrebi nove družbe in jo slikali v živih barvah. Ali če je prišel preprosti človek, ki je hotel te sanje prenesti v pravo življenje, se je vse razpršilo v nič.

Socializem je bil utopija; tedanji se zrcali v tisočerihih nejasnih slikah.

Na realna tla družbe je stopil socializem, ko se je hotelo praktično zboljšati stanje tlačnega brezpravnega podložnika mezde, delavca. Na Francoskem se je pojavil Blanc, ki je zahteval pravico do dela, na Angleškem Owen, ki je npravno povzdigoval delavce in zahteval, da se neutegoma uvede komunizem. Na Nemškem je Lassalle razvil brezprimerno agitacijo za proizvajalne zadruga, katere naj podpira država kar najizdatneje. Socializem — kakor vidimo — še ni bil jasen v nazorih, ki so mnogokrat izključevali drug drugega.

Proletariat je živo čutil potrebo korenite izpremembe družbenega sestava. Begal je semtertje in sanjal o dobrih, o krasnih časih; v mislih se je povzpel visoko, a v resnici je stal jako globoko. Sovražil je neizčrpno, kar živi ugodneje in bolje, pripravljen je bil vedno nastopiti z rdečo zastavo v roki pot na barikade; bal se ni ne smrti, ne ječe.

Tak je bil proletariat, preden se je rodil 5. maja v na pol francoskem mestu Trierju odvetniku Marksu sin Karel, ki je postal za proletariat drugi Mesija.

Naj sledi nekaj pglavitnih črt iz Marksovega življenja, ki je le bogato ne dela. Delo in velik genij sta ustvarila Marksa. Mladi Karel je napredoval v šolah čudovito, tako da je bil vedno prvi. Njegov součenci so ga spoštovali in se bali njegovega smešenja. — Gimnazijo je dovršil istotako s povoljnimi vspedom in se je jeseni leta 1835. napotil po očetovem navodilu na vseučilišče v Bonnu na Nemškem študirat pravo. Sedemnajstletni deček je postal slušatelj prava na vseučilišču. K temu je seveda pomogel tudi njegov vsestransko izobraženi oče in družina tajnega vladnega svetnika Westphalna, s katero je mnogo občeval. V Bonnu pa mladi Marks ni našel zaželjenega duševnega življenja, po čemer je tolikanj hrepenel. Duševno središče Nemcev je takrat bil Berlin. Zato je ostavil čez eno leto Bonn in se podal v Berlin, kjer je nadaljeval svoje študije. Še preden pa se je bil preselil iz Bonna, se je zaročil s svojo poznejšo zvesto ženo Jenny pl. Westphalen, ki mu je ostala vse življenje zvesta družica. Že v teh mladih letih je kazal Marks, da se ne boji nobenega dela, nobenega truda. Da doseže cilj, ki mu ga je dal oče, si je skušal posebno pridobiti vsestranskega znanja.

V Berlinu je na njega najboj

vplival svobodomislec Bruno Bauer, zasebni predavatelj na tamošnjem vseučilišču. Občevaje z njim, je prišel do prepričanja, da bo zanj najbolje, če postane profesor na neki nemški vseučiliški stolici.

Tedaj je vladal v Nemčiji in posebno na Pruskem težki predmarčni duh, duh verig in teme, ki ga je razširjal gori do Rena minister Metternich, avstrijski kancelar. Jasno je torej, da Bauer vsled svojih naprednih misli ni bil priljubljen pri pruski vladi; bil je premeščen v Bonn in končno celo odstavljen.

Med tem je Marks storil prvi korak do profesure. Dne 28. aprila 1841. leta je bil namreč imenovan doktorjem, toda profesor ni hotel več postati, ker je izpoznal ozkoprčnost nemških vlad.

Omenjeni Bauer si ga je izbral svojim pomočnikom v boju za svobodo. Marks je postal časnikar in pisatelj.

S 24 leti je Marks že urejeval "Rheinische Zeitung", najvplivnejši list na Nemškem, ki je od 1. januarja 1842. leta izhajal vsak dan. Ta list je zastopal koristi mlade buržoazije, ki je bila za tedanje razmere precej radikalna. List se je moral težko boriti za svoj obstanek, posebno ker ga je preganjala vlada na vse možne načine. Pruski kralj je gojil osebno sovraštvo do tega lista, in zato si lahko mislimo, kako je bilo mlademu Marksu, ki je razpravljaval o vsaki stvari resno, te kakor-epáa-ota; 23456 93 904 04 o meljito in še ni, kakor je sam rekel, zadovoljil z glaci-frazami. V teh hudih bojih se je pokazal Marks spretnega urednika; ta posel ga je privedel, da se je pričel baviti tudi z narodnim gospodarstvom in s socializmom. O komunizmu še ni bil jase; pri neki priliki se je izrazil celo proti njemu. Takrat Marks se kar ni bil prepričanja, ki ga je pozneje tako spretno zagovarjal in utemeljeval.

Boj vlade proti listu ni je trjal dalje. Marksa so preganjali, kjerkoli so mogli, in končno so delničarji lista zahtevali, da zmerneje piše. Marks tej zahtevi ni ugodil in je izjavil, da rajši odstopi. Leta 1843. je končno odstopil in list je že v dveh mesecih prenehal izhajati.

Sit preprirov in javnega delovanja je čutil potrebo tihih znanstvenih naziskavanj, ki ga naj privedó do resnice, katero je tolikanj ljubil, hotel se je znanstveno popolniti.

Nemški pisatelj Arnold Ruge, ki je izdajal "Deutsche Jahrbücher", ga je povabil k sodelovanju. Sklenil se je, preseliti uredništvo v Pariz, kjer je potem izšel edini zvezek pod naslovom "Deutschfranzösische Jahrbücher". List ni prosperoval, ker so mu Francozi odrekli pomoč, dasi so prej pritrdili podjetju, in ga je bilo pri tedanjih razmerah tudi težko spravljati na Nemško.

Preden je šel Marks v Pariz, se je poročil s svojo nevesto, s katero sta takoj prvi teden okusila zlo pomanjkanja in bede. V Parizu se je on seznanil z glasovitim nemškim lirikom Henrikom Heinejem in drugimi nemškimi begunci. Heine ga je seznanil z ljudmi, ki so sodelovali pri listu "Vorwärts", za kate-

rega je tudi Marks napisal nekaj sestavkov.

Leta 1845. je bil prognan Marks po vplivu pruske vlade iz Pariza. Šel je v Belgijo, v Bruselj, a tudi sem je segala moč in sovraštvo reakcionarnih nemških vlad. V Bruslju, v tem velikem industrijskem mestu, je Marks šele po velikem trudu dobil stanovanje in moral plačati stanarino za celo leto naprej, plačati je to moral prognanec, ki je hitel iz dežele v deželo, iz mesta v mesto! Slučajno mu je iz te zadrege pomagal prijatelj Engels, s katerim se je seznanil že v uredništvu "Rheinische Zeitung". Marksa si sploh brez Engelsa ni mogoče predstavljati, in pa obratno. Leta 1845. je izšla tudi prilično maloznana knjiga "Sveta družina", ki sta jo napisala Marks in Engels. V Bruslju je preživljal Marks sebe in družino s pisateljevanjem. V tem prognanstvu je napisal tudi svojo kritiko Proudhonovega naziranja "Revščina modroslovja". V tej knjigi je Marks jasno razložil svoj ekonomični nauk (nauk o narodnem gospodarstvu) na podlagi materialistiškega svetovnega naziranja. To delo je obudilo občeno pozornost strokovnjakov. Marks je v tej knjigi odločno obračunal s socialističnimi utopisti ter je jasno očrtal nalogo proletarskega razreda, katerega končni cilj je, postaviti na mesto meščanske družbe asociacijo (zadružništvo), ki izključuje razrede in njihovo nasprotstvo. Toliko časa, dokler bo vsaka družabna izprememba morala biti politična revolucija, se bo zadnja beseda socialne vede vedno glasila: "Boj ali smrt; krvava vojna ali nič. Tako je vprašanje stavljenno neizprosno," ki jo je nehote zapisal George Sand.

Kakor vidimo, je stal Marks tu že na proletarsko-revolucijskih tleh in je z gotovim glasom finega opazovalca in znanstvenika govoril o potrebi, moči in cilju razrednega proletarskega boja.

Marks je bolj in bolj razvijal svojo delavnost. Leta 1846. ga je pozvala organizacija nemških komunistov "Zveze pravičnih", da se pridruži tej organizaciji, in leta 1847. je on razložil organizacijo (razglas), v kateri je navedla terjatve in nazore komunistov in katero sta spisalala Marks in Engels.

Ta proklamacija je bila — komunistični manifest — prvotni evangelijski današnjega razredno-zavednega proletariata.

S tem delom je potisnil Marks proletariatu v roke orožje, ki nikdar ne zarjavi! Utopistični socializem je prešel v življenje in pokazal pot proletariatu iz sužnosti. Perodil se je dan.

(Nadaljevanje.)

GLOSE IN UTRINKI.

Dobrodelnost, človekoljubje sploh, se zrcali v današnji družbi v pomnikih, ki jih pripravljajo "voditelji" narodov.

Prav sedaj se to vidi na Kranjskem, ko je umrl pesnik Simon Gregorčič. Modna hinavščina presega vse meje.

Dokler je človek živ, ga trgajo in mu pripravljajo grenko življe-

nje, mesto, da bi mu šli na roko; ko pa umre, se pa pelje "gospoda na krmilu" naroda v Italijo po marmor za pomnik. Manja gospoda, na krovu "narodne barke" pa ima "nalogo" pobirati darove za marmor. V tem "fehtanju" si nimajo klerikalci pa liberalci ničesar očitati.

Velike zapreke med prvimi in drugimi so le, kdo bo šel kupit marmor... Take komedije nas spominjajo na povest brezsrčnega čevljarja, ki je imel slavca, pa mu ni hotel peti, dok mu ni iztaknil očesi. Ko je pa slavec poginil, tedaj je jokal čevljar; — kajti poginilo je s slavcem tudi petje. Za slavčevu življenje mu sicer ni bilo istotako ne za njegovo perje; ampak bestja v čevljarju se je naslajala ob trpečem slavčevem petju. Fej, bestije hinavske!

Gregorčič si je postavil pomnik sam!!

— Če je vera sredstvo — v kultiviranje narodov, tedaj bi imel biti Rim v deželi Culukafrov — —

Večina ljudi se navdušuje ob zmognosti in kreposti družih, — zakaj? — Ker teh sami nimajo...

ČASNIKARSKO FALOTSTVO.

G. M. V. Konda se nikdar ni bil v zadregi, če je bilo treba udariti z najnesramnejšo lažjo po svojih nasprotnikih. Da je to resnica, dokazuje to, da je toliko časa pritiskal na urednika "Glas Svobode", dokler ni zapisal: *Čudne razmere vladajo v socialističnem klubu, ker so ga (Zavertnika) njegovi lastni somišljeniki pobili skoro do smrti.* Tako nekako so se glasili infamni stavki, s katerimi je hotel Konda nafarbat javnost, da je sovr. Zavertnika udaril kak socialista. Nemu se ni šlo pri tem, da bi oblatil Zavertnika, ampak pokazati je hotel vsemu svetu, da so socialisti sami ubijalci in morileci, ki se koljejo in pobijajo celo med seboj.

Toda preidimo k stvari na kratko: Po končani veselici društva "Slavije" št. 1 S. N. P. J. je povabil znani gostilničar Gram nekatere udeležnike veselice v svojo gostilno na črno kavo. V gostilni sta se sprla F. L. in A. J. Prvi liberalnega druga, drugi pa bolj klerikalnega mišljenja. Socialist ni bil prvi, ne drugi. A. J. znani pretepač, ki ima navado, da udari in zbeži, je potegnil samokres in ga nameril na gostilničarja. Nakrat se je premislil in planil zopet sredi sebe s samokresom v roki. Tu mu je rekel Zavertnik: "Andrej, vtakni samokres v žep, čemu hočeš streljati ljudi." V tistem hipu je pa A. J. rekel: "Ti si isto tako slab človek kakor drugi." Udaril je s samokresom Zavertnika po levem sencu, potem pa bežal po stari navadi, kolikor so ga pete nesle.

Mi bi molčali o vsi zadevi, ker vendar Zavertnik ni tako važna oseba, da bi takoj sporočili v svet, če ga je slučajno kdo udaril, ne da bi imel vzrok za to. Nam je sovr. J. Zavertnik toliko, kakor vsaki drugi človek. Da smo se oglasili, je iskati vzrok v tem, da dokažemo javno, kako nesramno izrablja Kondova klika časnikarstvo v re-

klamne namene in s kakim podlim orožjem se bori proti svojim nasprotnikom. Takega nastopa še klerikalci niso zmožni, kar dokazuje poročilo o omenjeni aferi v "Novi Domovini".

Ako bi se mi enakega orožja poslužili, pisali bi lahko, da je bil A. J. najet ubijalec, ker je dne 9. decembra 1906 prejelo uredništvo "Proletarca" list iz Milwaukee, Wis., ki je bil podpisan z N. O. 5, da bo sovr. Zavertnik v mesecu januarju 1907 ubit, ako ne odneha z bojem proti M. V. Kondatu. Seve, mi nismo taki časnikarski lopovi, da bi vedoma lagali, da bi nekaj trdili, kar dokazati ne moremo. Kaj sličnega so zmožni le taki ljudje, od katerih je zbežala sramota k psom.

SANJE PRISMOJENCA.

Dne 9. decembra 1906 je prejelo uredništvo list iz Milwaukee, Wis., ki dokazuje jasno, da je med Slovenci še mnogo ljudi, ki ne bodo zveličani (pametni) nikdar. List je naprjen proti sovr. Zavertniku in se glasi:

Dragi mi rojak!

Naznanjam Ti sklep naše organizacije z dne 9. dec. 1906. Miruj z našim tretjim bratom Slovencem — M. V. Kondatom. Če tega ne storiš, potem sem primoran izvršiti svojo nalogo. Naša organizacija Te je obsodila na smrt. Prijatelj, ako Ti je drago življenje, potom miruj, čas je drag. — 1. januar 1907. — Prosim Te, pusti vse, kaj je preteklo, če ne boš nesrečen. **Mi smo vsi** za resnico, katero pišeš, toda stoj! Jaz Te opominjam. Miruj!

Z moje strani je Tvoja smrt gotova. Jaz poznam Tebe in Tvoja pota. Torej še enkrat stoj, ker drugače boš šel v nesrečo ali pa v smrt. To Ti pove Tvoj prijatelj izza mladih nog. Drži se samo dva meseca. Skušal bom vse zavleči za en mesec.

Kar se pa tiče tiste inkorporacije, za katero piše Tvoj list, Te prosim, da molčiš, ker je škoda Tvojega življenja.

Brate! Mene boli, da sem primoran to izvršiti, za to Ti pišem skrivoma in tudi ne smem odkriti svojega imena.

To Ti pove Tvoj najboljši prijatelj.

N. O. 5.

Tako se glasi list prismojenca, človeka, čigar možgani so bolni, s katerim se je hotelo ostrašiti sovr. Zavertnika. Kdor želi videti original, naj se zgleda na klubovi seji, ki se vrši vsako četrto nedeljo v dvoranirani sovr. Polačka.

NEKOLIKO ODGOVORA "GLAS SVOBODI".

Ne bi se spuščal v javnost, ako bi ne bil prepričan o stvareh in, ko bi se ne zavedal svoje dolžnosti.

Društvo "Bratstvo" št. 4 spada joče v S. N. P. J., v Steel, O., je poslalo izjavo, tičočo se sobrata Ig. Žlembergerja na "Glas Svobode". Uredništvo ozir. Konda pa je to zavergel; v list. ured. pa prav nesramno napadel sovr. Ig. Žlembergerja.

Mi dobro poznamo brata Žlembergerja, kateremu gospoda okoli

"G. S." predbaciva, da napada "Jednoto" in da ji želi škode, kjer le more. — Kdaj pa je sobr. Žlemberger napadel jednoto? Kje jo je napadel?? Odgovorite nam, gospodje okoli "Gl. Sv.!"

Mar smatra gospoda "svobodna", ako je Žlemberger razkrinkaval "može svobode" pri listu in jednoti, da naj se to krsti za atentat na jednoto?! — Zelo modro! Preglasna gospoda "svobode" naj prime sama sebe za nos; sama hodi v zanjke, ki si jih spleta stem, da pričbuje dopise zavratne in lažnjive usebine, — potem, ko ne more iz zadrege, se hoče pa izmazati, kot kača skozi plot.

Pravične dopise se vrže v koš seveda, ker to gospodom "škodi".

Naše društvo bi sploh ne poslalo izjave na "Glas Svob.", ako bi se na II. gl. zborovanju ne bili izrekli delegatje, da naj se vse v S. N. P. J. spadajoče stvari pričbuje v glasilu — razen veselje.

Mi smo se torej držali sklepov; kaj pa Konda? —

Kaj ne g. Konda da bi šlo, ako bi bil dopis naperjen na sobrata Ig. Žlembergerja, ali pa če bi Vam društvo še posebej plačalo zato. V tem slučaju bi niti paprika ne bila prehuda.

Mislite sicer, da bode "Proletarac" Vam služil, ali motite se; Vi storite svojo dolžnost, ki jo naše društvo od Vas zahteva!

Za "Proletarca" se ne bojite! — on bo že storil svoje dolžnosti! ... Vi boste dobivali popriko, "Proletarac" pa podporo ...

— S socijalnim pozdravom

John Rebolj,
Box 68, Glencoe, O.

DOPIS.

Glencoe, O., 21. dec. 1906.

Cenjeno uredništvo in čitatelji "Proletarca"!

Žalostno vest imam poročati danes, namreč, da je umrla soproga našega brata Andreja Kravanja-ta, Banjoa je bila iz Primorskega doma, — od Soče. Stara je bila 29 let.

Bila je marljiva in priljubljena vsim delavcem. Ko smo ustanovili Med. soc. klub, je postala članica tega. Pozneje pristopila k hrvatski "Zajednici", dalm. "Slogi" in dr. sv. Štefana v Belwood, W. Va.

Pokojnica je govorila več jezikov in je bila naobražena, kot je malo žensk v Ameriki.

V stari domovini zapušča mater in druge sorodnike, v Ameriki pa moža in petero nedoraslih otrok.

Stareja hčerka je stara 8 let, najmlajša pa 2 mesca.

19. decembra ji je priredil soproga lep pogreb, si so se ga udeležili društvo "Ibratstvo" št. 4 iz Neffa, O., in "Jutranja Zora" iz Glencoe, O., spadajoče v S. N. P. J., kakor tudi društvo sv. Štefana iz Belwood, W. Va., spadajoče k "Nar. hrv. zajednici". Zakopali smo blago pokojnico na pokopališču v Wheeling, W. Va. Trajen spomin mili pokojnici! Naj Ti bo lahka tuja zemljica!!

Z bratskim pozdravom,

Ignac Žlemberger.

Sodnugi! Agitirajte povsod za "Proletarca", da postane čimprej tednik.

EN DAN V ŽIVLJENJU KRALJA.

Zgodovinska novela.

Spisal E. Curtius.

(Nadaljevanje iz oktobrske št. l. l. in konec povesti.)

Kralj je snel klobuk z glave, prekrizal se je in poljubil svinčenega malika, kateri je visel patru ob strani, kakor vojaku meč in prav ponižno vprašal:

"Ali ti ni papež zapovedal, da me moraš vbogati. Jaz bom prosil boga, da me ti sveti mož obsenčiš s svojo milostjo."

Sedaj se je obrnil kralj k prestolonasledniku, pogladil ga po čelu in s prisiljeno prijaznostjo vprašal ga, kako se počuti.

Princ Karel je z otroško živahnostjo pripovedoval o svojih doigračnih in enakomernih igrah, tožil je o tiranstvu sestre Ane in hvallil je o dobrosrčnosti sestre Iranke.

Princ je tudi prosil, da bi se mu dovolilo več poduka, kakor do sedaj, ker se mora sramovati, da so sinovi vazalov bolj učeni kakor on, dasi so mlajši.

Kralju se je pričelo gubančiti čelo in suhoparno je rekel:

"Močni očetje imajo navadno slabotne sinove. Tudi ti nisi izjema. Zato raj bi bilo narobe, če bi tvoje slabotno zdravje uničevali s podvojenim podukom. Ti boš tako srečen, ker ti bom zapustil mogočno in cvetočo državo. Tebi se ne bo treba bojevati s zunajnimi ne z notranjimi sovražniki. To težko nalogo sem jaz dovršil.

Tvoja znanost je v tem, da se boš imenoval očeta svojega naroda, narod bo že verjel. Kar se pa tiče razmer tvojega dvora do drugih tujih knezov, si zapomni, da le ti si vlada, ki zna potuhniti se in sejati neslogo.

Takšno vedo se pa ne predava na nobeni univerzi, v tem oziru je navadni razum najboljši učitelj in jaz upam, da tudi razuma ne primanjkuje. Sploh pa zaupaj le meni, in bodi vedno pokoren sin."

Princ je z očmi tercijalca gledal svojega očeta in poslušal njega zofistične nauke.

Nakrat ga je pahnil kralj od sebe in mu namignil, naj odide. In v tem trenutku, ko je kralj dajal nauke svojemu sinu, je zopet zagledal prikazen svojega očeta, ki je radi njega lakote poginil.

In minulo je dokaj časa, da se je kralj zavedel, da je treba sprejemati prošilce.

Stric Tristan je kakor pes stal poleg njega, v ozadju so pa stali Švicarji z nabrušenimi partizanskimi in nabitimi puškami.

Najprvo so ustopili seli, ki so prinesli poročila z družih dvorov in kraljevih namestnikov.

Ta poročila so nekako zabavala kralja in rad je pozabil na svoje telesno hiranje.

Vstopila je deputacija nemških tiskarjev, ki se je pritožila proti pariški teološki fakulteti, ki zadržuje izvrševati tiskarsko obrt na Francoskem.

Kralj je deputacijo milostljivo sprejel.

"Vrag vzemi vse!" je hinavsko jezno zaklical kralj, "če slučajno vlada človek, ki pospešuje vsak napredek v interesu človeštva, potem mu nasprotujejo črnosuknježi.

Ali dokler sem jaz kralj, toliko časa bode lahko vsakdo učil vedo, resnico in znanost."

Tiskarji so se globoko poklonili kralju in so hvalili njega pravičnost in razumnost.

Za njimi so sledili drugi prošilci. Ali Ljudevit XI: je imel za vsakega le besede in zopet besede.

In ko je kralj zadnjega prošilca potolažil s praznimi obljubami, je odšel s krvnikom Tristanom v mučilnico. Tu je hladnokrvno gledal, seveda skrit, kako mučijo njegovega nedolžnega kuharja. A ker kuhar ni nič priznal, je dobil še dvesto palic kot nameček za prestane muke.

Ko se je kralj ob tem prizoru okrepčal, so pričeli trobentači klicati h kosilu.

Tu se je vršilo vse po etiketi. Kralja je le jezilo, da radi svojega slabotnega želodca ni smel uživati najfinejših jedil.

Komaj sta zapustili kraljevi hčeri obednico, se je približal kralju Tristan in mu v pasje ponižnem tonu šepnil na uho, da ima paž Lancelot z dvorno damo princezije Ivanke z Henriko pl. Alghier ljubezenko razmerje.

Kralj je jeze zardeel kakor puran.

"Še danes naj prejmeta najostrejšo kazen," je pikro dejal kralj.

"Kje se shajata?"

"V mlinu sv. Duha," je ponižno odgovoril Tristan. "In danes zvečer se zopet snideta."

"Dobro," je rekel kralj in v njegovih očeh se je čitala zverska krvoločnost. "Ali danes jih zasačimo. Prejeli bodo vsi svoje plačilo, da ne bo nihče mogel trditi, da na dvoru Ljudevita XI. žive sami razuzdanci. Kaj ti porečeš k temu stric?"

Tristan se je nasmejal hudobno.

"Moj kralj in gospod vedno pravo zažene."

"Torej pojdemo na delo stric. Zapovej lovem, naj se zbero na dvorišču, da bo vsakdo mislil, da se gre le za nedolžen izlet. Ti boš pa šel s zanesljivimi možmi v obližje mlina in se tam skrili. Kedar se bo parček sešel, potem jezdi meni nasproti in mi povej resnico."

Zvršilo se je vse tako, kakor je kralj zapovedal.

Komaj je Tristan s svojimi biteriči zginitil z dvora, že je odjezdil tudi kralj s svojim spremstvom. Kralj je zaničljivo odzdravljajal kmetom, ki so strahu skoro poklekovali pred trinogom.

Kmalu mu je nasproti prijezdil Tristan in mu naznanil, da sta šle miški v nastavljeno past.

Kralj se je zopet nasmejal hudobno. Zapovedal je spremstvu naj se razide, s Tristanom je pa odšel v mlin.

Ko sta vstopila v mlin, je mlinar pobledel. Vedel je, da je zgubljen. "Pazi na lopova," je surovo zarezal kralj.

Tristan je suval mlinarja pred seboj in mu zapovedal, da naj sveti. Mlinar je vbogal, dasi se je tresel povsem životu, kakor da bi imel mrzlico.

Ko so prišli do prave sobe, je Tristan naglo na stečaj odprl vrata.

Ko sta zaljubljenca spoznala kralja, sta soglasno zaklicala:

"Milost! Milost!"

Krvoločno ju je gledal kralj. Henrika d. Alghier je pričela pla-

kati, paž je pa odločno rekel:

"Jaz sem edini krivec milostljivi gospod. Ali ne obupam. Moj kralj in gospod je milostljiv in mi bo odpustil, kakor bog grešniku odpusti."

"Ti se motiš, prijatelj," je mirno pričel Ljudevit. "Jaz sem grešen človek, kakor ti. Če bi bil bog, bi ti odpustil. Tako pa ne morem."

Kralj je hitro pogledal Tristana in se prijel za vrat. Tristan je vbogal in z mečem predrl pažu srce. Henrika je zaplakala, ko je zagledala svojega ljubljence v krvi.

"Stric, tudi na nji naj se zvrši pravica."

Tristan je tudi dvorni dami zasedil meč v prsi.

"To je pa glavni krivec," in kralj se je obrnil proti mlinarju.

"Ako bi jima on ne bil pomagal, tedaj bi se prešestnika ne bila shajala. Tebe bi bilo treba v olju kuhati. Poklekni lopov!"

Zopet je kralj segel po vratu in dve sekundi kasneje je bil mlinar obglavljen.

Zaničljivo je gledal kralj mrtva trupla potem pa Tristanu naročil, naj se čita za umorjence primerno število maš-zadušnic, češ da kaznuje le umrjoče truplo, nikakor pa neumrjoče duše.

Ko je kralj vrnil se domov, ga je že čakal njegov zdravnik, ki mu je natočil krepčalno pijačo. Predno je legel spat, je še naročil grofu — brivcu:

"Moje moči pešajo. Ali jaz nočem biti starček. Slabota mora zginiti. Pripravi jutri za ta čas zdravo, frišno, mladeniško kri. Kri naj se vzame le krepkim otrokom, da se bom v nji kopal in jo tudi pil. To mi bo še pomagalo. Ali molite vsi za mene, kajti to sredstvo le takrat pomaga, če je božji blagoslov v njem."

Sedaj je pričel kralj glasno moliti in je molil, dokler ni zaspal.

Tako so se menjavali dnovi krvoločnega, hinavskega in hudobnega kralja Ljudevita XI. Bili so drug drugemu podobni kakor jajce jajcu.

Vzlic temu je pa še mnogo ljudi, ki trdijo, da francoski narod ni imel pravice do revolucije, da ne bi bil smel obsoditi Ljudevita XVI. "a smrt, ker so francoski kralji vedno po očetovski skrbeli za svoj narod.

Pač lepa hvala za tako očetovsko skrb!

Listnica uredništva.

"Manu nero št. 5" v Milwaukee: Stroške za popir in poš. znamko bi si bili lahko prihranili.

Prošnje, za popustitev — od naše strani načelnega boja, niti grožnje, nam ne izpodmaknejo stališča, ki ga zavzemamo ... Nasilje vračujemo z naslijem — — —

Razumeli?!

I. Puček, Peru, Ills.: Dopis je prišel prepozno za to številko. Prihodnjič torej! Ostalo preskrbimo. — Pozdrave!

— "Narodni očetje" v Washingtonu hočejo pomnožiti vojaštvo in mornarico. Denar v to svrhu se bo iztekal iz delavcev na ta način, kot v Avstriji, Nemčiji in drugod — potom dohodninskega davka, ki naj bi služil ob enem tularcu trustu. Za temi komedijami tiči nagota amer. ljudskih osrečevalcev.

Listu v podporo.

Glencoe: Zabavni ples u podporu "Proletarcu" \$16.28.

Društvo Bratstvo številka 4. S. N. P. J. \$4.

John Rebo: 50c (december) 75c. Tromesečni asessment M. N. J. C. \$1.

Na krstjenje u Rebol kući \$1.96. Veselo društvo 75c.

Ker nej Martinov pust o Nacetov "laufpas" u svoj list objavit 10c.

Ker sta Nace in Jože tri krave iz zelnika zavernila 10c.

Chicago: Proletarcu za novo leto 60c. Marjaš igra, kod J. Mamek 40c.

Igra kod pjenja "Pelinkovca" pri drug. Ječmenjak \$1.20.

Ukupno \$25.53.

L. Sever, Chicago: 12c.; John Šolar, Seattle, Wash., 50c.; Putz mlj., Chicago, 25c. —

Jarbo je pop Koščak obriljal Hrvate bez britve 50c.; Lončar Ant.: "P." za novo leto 50c.; Joe Jereb 10c. —

Frank Podboj 50c.; Jos. Dremelj 10c.; Jos. Orel 10c.; Fr. Dremelj 10c. — Skupaj \$30.41.

NAJNOVEJI IM NAJCENEJI

Pisalni Stroji

od \$12.00 naprej. Najpripravnejši za privatno dopisovanje, posebno za one, kateri imajo slabo in težko čitljivo pisavo. Za razjasnila pišite na:

JERSEY SUPPLY COMPANY,
P. O. Box 34, Hoboken, N. J.

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!
1628-1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

Košček Bratje SALOON!

Dobro pivo, whiskey, likere, vino, izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

SLOVENSKA GOSTILNA

—pri—

FRANK ČECHU.

Slovenec in Hrvat naznanjam, da sem odprl slovensko gostilno, v kateri točim vedno dobro pivo in domače vino, kjer imam vedno dobri in sveži prigrizek. Potujoči rojaki dobe stanovanje in hrano.

Za obilen obisk se priporočam spoštovanjem FRANK ČECH,
568 Center Ave., Chicago, Ill

Jugoslovanska vinarna!

Podpisani naznanjam Hrvatom in Slovincem v Chicagi in okolici, ra točim najboljša raznovrstna vdna po primirni ceni.

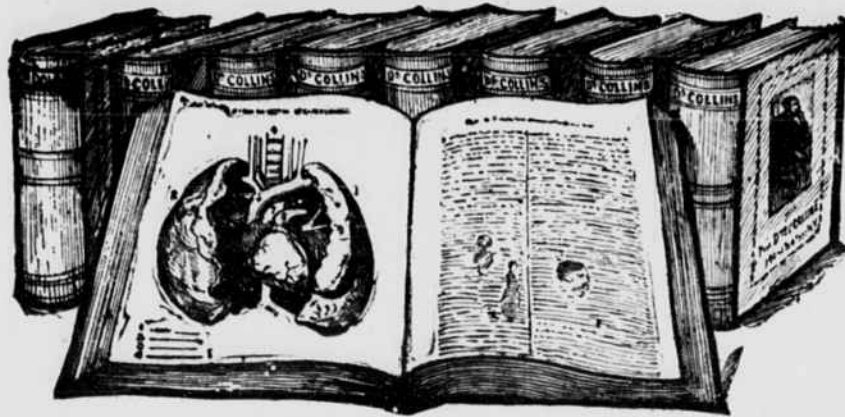
Pridite, pripeljite znance in ijatelje, da se prepričate. ip Z vsem spoštovanjem

Slavoljub Štajdohar,
316 W. 18th St., Chicago

Rojaki Slovinci

Čitajte novo obširno knjigo „ZDRAVJE“

Novih
50.000

se zastonj
razdeli
med
Slovence

Knjiga „ZDRAVJE“

Katera v kratkem izidé od slavnega im obče znanega:

Dr. E. C. COLLINS M. I.

Iz nje bode te razvidili, da vam je on edini prijatelj, kateri vam zamore in hoče pomagati v vsakem slučaju, ako ste bolni, slabi ali v nevolji.

Knjiga obsega preko 160 strani z mnogimi slikami v tušu in barvi ter je napisana v Slovenskem jeziku na jako razumljiv način, iz katere za more vsaki mnogo koristnega posneti, bodi si zdrav ali bolan. Ona je najzanesljivejši svetovalec za moža in ženo, za mladeniča in deklico.

Iz te knjige bode te razvideli, da je Dr. E. C. COLLINS M. I. edini, kateremu je natanko znana sestava človeškega telesa, radi tega pozna vsako bolezen ter edini, zamore garantirati za popolno ozdravljenje vsake bolezni, bodisi akutne ali zastarele (kronične) kakor: tudi vsake tajne spolne bolezni.

Čitajte nekaj najnovejših zahval, s katerimi se rojaki zahvaljujejo za nazaj zadobljeno zdravje:

Cenjeni gospod Collins M. I.

Vam naznanjam da sem popolnoma zdrav in se Vam presrečno zahvalim za Vaša zdravila ki ste mi jih pošiljali in to Vam rečem, da takega zdravnika ga ni, kakor ste Vi in Vaša zdravila so res najboljša, ki so mi prav fino nucala. Jaz sem si dosti prizadeval pri družih zdravnikih, pa mi niso nič pomagali. Toraj, kateri ne verjame, naj se do mene obrne in jaz mu bodem natančno pojasnil, da ste Vi res en izkušen zdravnik, da takega nima več svet.

✶ Toraj to pisence končam ter Vam ostajam hvaležen do hladnega groba.

ANTON MIHELICH
12 E. 34th St. N. E.
Cleveland, O.

Vesepostovani Dr. E. C. Collins M. I.

Jaz se Vam najprej lepo zahvaljujem za Vaša zdravila in Vam veselo sporočim, da sem zdrav, ne čutim nobenih bolečin več in tudi lahko delam vsako delo Vam naznanim častiti gospod da jaz sem po Vaših zdravilih zadobil prvotno zdravje in moč nazaj, kar se nisem trostal, ker jaz sem se poprel 4 mesce zdrvil pri družih zdravnikih; vsaki mi je obljubil, da me ozdravi, a je bilo vse zamaš samo da so mi žepe praznili. Sebe potem sem se na Vas obrnil, ko sem uvi, del, da mi drugine morejo pomagali. Jaz Vas bodem vsakemu bolniku priporočal, da naj se do Vas obrne.

Sedaj se Vam še enkrat lepo zahvalim ter ostanem

Vaš iskreni prijatelj
J. LOWSHA,
Jenny Lind, Ark.

Na razpolago imamo še mnogo takih zahvalnih pisem, katerih pa radi pomanjkanja prostora ne moremo priobčiti. Zatoraj rojaki Slovincil ako ste bolni ali slabi ter vam je treba zdravniške pomoči, prašajte nas za svet, predno se obrnete na družega zdravnika, ali pišite po novo obširno knjigo ZDRAVJE katero dobite zastonj, ako pismu priložite nekoliko znamk za poštnino. Pisma naslavljajte na sledeči naslov.

DR. E. C. COLLINS MEDICAL INSTITUTE,

140 WEST 34th ST.,

NEW YORK, N. Y.

Potem smete z mirno dušo biti prepričani v kratkem popolnega ozdravljenja.

Za one, kateri hočejo osebno priti v ta zavod, je isti odprt vsaki dan od 10 dopoldne do 5 ure popoldne. V torek, sredo, četrtek in petek tudi od 7—8 z večer. Ob nedeljih in praznikih od 10—11 popoldne.

POZOR! SLOVENCIL! POZOR!
SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčkah in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno. Postrezba točna in izborna.

Vsem Slovincem in drugim Slovanom se toplo priporoča

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravlila. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago
Uradne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer.
Izven Chicago živeči bolniki naj pišelo slovenski

SLOVENCEM IN HRVATOM
priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselice
in društ. zadeve.

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaj! —

JOŽE POLAČEK,

585 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Slovenec in Hrvat naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

po najnovejšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potreščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave Chicago.